

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Posteriores Libros Septem De Habituali Gratia, Sanctificatione
Hominis, Ac Merito

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1621

Cap. XXIV. An remissio venialis peccati ad effectum formalem gratiæ
habitualis semper, vel aliquando pertineat?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94104)

relinquit aliquam obligationem, nisi ad poenam. Neque etiam est necessarium, ut voluntas maneat conuersa, vel speciali modo coniuncta ad obiectum circa quod peccauit, quia fieri potest, ut peccatum nullum habitum, vel dispositionem positiuam in voluntate relinquat, vel licet relinquat, illa non habet rationem peccati, & praeterea auferri potest ab homine sine actione eius per solam non conseruationem Dei. Nec etiam illa prior deordinatio peccati manet vere, & proprie voluntaria de praesenti, quamdiu per contrarium actum non refutatur, sed solum manet denominatio de praeterito, quod fuerit voluntaria, quae satis est, ut de praesenti sit peccator dignus poena propter illam voluntatem, non tamen est satis, ut dicatur de praesenti velle quod antea voluit, nec actualiter, nec virtualiter, quia non est proprium virtuale voluntarium sine aliqua consideratione, & voluntate actuali, quae virtualiter aliam contineat. Igitur eo ipso, quod omnino cessat quis ab actuali peccato, incipit ipsi peccatum esse non voluntarium, esse non possit dicit inuoluntarium, donec per contrarium actum refutetur, vel displiceat aliquo modo.

24. Quod si quis contendat manere voluntarium, vel habitualiter, vel secundum quandam moralem durationem, seu permanentiam. Respondeo, permanentiam habitualement, sed clusa omni reali qualitate, seu dispositione, nihil esse, nisi denominationem a praeterito actu, qui voluntarius fuit. Moralis autem permanentia tantum esse potest secundum quandam imputationem, quae tantum durat moraliter, vel ratione iniuriae, cui est coniuncta, tanquam accessorium principali, vel propter reatum poenae, cui homo manet obnoxius propter priorem culpam actuale. Tamen quia, & Deus potest iniuriam suam condonare, & multo facilius poenam remittere, & consequenter non solum non inferre poenam, sed etiam tollere obligationem, & dignitatem illius, tanquam supremus dispensator, & iudex, ideo potest voluntate sua omnino tollere culpam quacunque ratione spectatam, non exigendo ab homine actum, in quo facta sit inuoluntaria, sed expectando solum, ut iam non sit voluntaria, quod per solam cessationem ab actuali peccato sine aliquo actu positivo contrario esse potest.

CAPVT XXIV.

An remissio venialis peccati ad effectum formalem gratiae habitualis semper, vel aliquando pertineat.

1. De hac materia dixi late in tom. 1. & 4. 3. partis circa q. 1. art. 2. & circa q. 87. D. Thomae, tamen quia ex modo remissionis peccati venialis non parum confirmatur aliqua, quae de remissione peccati mortalis diximus, & quia haec remissio ad quandam perfectionem, & quasi specialem modum iustificationis pertinet, ad complementum huius tractatus visum est aliquid de hac remissione dicere. De qua loqui possumus, vel de lege, & quasi ex natura rei iuxta materiae capacitatem, vel de potentia absoluta, & hoc posterius magis de seruit nostro instituto, tamen quia ex priori pendet, de illo aliqua praemitteremus.

2. Primo ergo supponimus, peccatum veniale interdum remitti ex opere operantis, interdum vero ex opere operato per sacramenta, de quo late disputavi in tom. 4. 3. partis disp. 12. Secundo suppono, peccatum veniale interdum remitti simul cum peccato mortali, scilicet in ipsa prima iustificatione, quando verumque peccatum, & sufficientem dispositionem veniale non contra illud inuenit, interdum vero remitti solum nisi habent, ut quando inuenitur in homine iusto. Vnde fit tertio habitus, ut peccatum veniale nunquam remittatur, nisi lem gratia homini habenti gratiam habitualement, quia sine gratia remittitur. tunc sanctificante homo nihil facere potest, quo a Deo

talem remissionem obtineat. Nam vel remissio futura est ex opere operantis, & sic debet vel supponere gratiam, vel illam infundere, quia si peccatum veniale remittitur simul cum mortali, necessaria est infusio gratiae, sine qua mortale peccatum non remittitur, si vero peccatum veniale solum per se remittitur, necessario supponit subiectum gratum, & amicum, quia ab inimico nihil acceptat Deus in recompensationem, aut remissionem alicuius offensae, etiam minimae, ut in eodem loco disputatio. 11. late dixi. Si autem remissio fit ex opere operato per sacramenta, ratio sufficiens est, quod sacramentum non confert secundarium effectum, nisi cui confert primum, & ita non remittit peccatum veniale, nisi conferendo gratiam. Vnde si remittit illud simul cum peccato mortali, necesse est, ut primam gratiam conferat, si vero remittit illud solum, necesse est, ut recipientem supponat iustum, & non ponentem obicem sacramento, & consequenter quod augeat illius gratiam. Semper ergo remissio venialis peccati requirit gratiam sanctificantem in eo, cui confertur.

Nihilominus addimus quarto, gratiam sanctificantem de se non esse propriam formam expellentem, seu formaliter conferentem remissionem peccatorum venialium. Probat, quia non solum ex denaturatione rei, verum etiam secundum legem ordinariam sunt composibilia venialia peccata cum gratia. Nam de fide certum est, per venialia peccata non amitti gratiam, & iustos saepe venialiter peccare, simulque iustos perseuerare, ac subinde gratiam non amittere, & contrario saepe contingit, hominem habentem peccata mortalia, & venialia, obtinere gratiam, quae peccata mortalia remittuntur, & non venialia, quia potest esse dispositus ad priorem effectum, & non ad posteriorem. Et eadem ratio fit interdum, ut homo iustus in gratia crescat, & remissionem peccatorum venialium, quae prius fecerat, non obtineat, quia potest actus esse proportionatus ad aliquod meritum gratiae, & non ad remissionem venialis culpe in alia materia commissae, ut in dicta disputatione 12. late dictum est. Verum tamen licet ex natura rei hoc ita sit, nihilominus censent aliqui, ex diuina institutione aliquam gratiam sanctificantem esse formam expellentem formaliter peccata venialia, ut gratiam baptismalem, verbi gratia nimirum, quia statuit Deus, ut gratia per baptismum data expelleret peccata venialia, sibi obicem non inueniret, idemque cum proportionem dici potest de gratia absolutionis in sacramento poenitentiae respectu venialium, quae eidem absolutioni subiunguntur. Quae in omni sententia quoad rem, seu effectum vera est, nam talis remissio vere confertur per talia sacramenta cum alio scilicet gratia propria illorum, ut in dicta disputatione 12. declaratum est. Quoad modum vero loquendi videtur sermo minus proprius, quia nulla forma potest eleuari ad praestandum effectum formalem, quem natura sua praebere non potest. Vnde si id intelligatur de physica causalitate formali, est plane falsum, quia gratia habitualis ex vi causalitatis physicae, quam formaliter confert, neque primario expellit, nisi priuationem sui, quam peccatum veniale non inuenit, neque secundario exigit, & tanquam sibi debitam postulat remissionem peccatorum, nisi mortali. At vero loquendo, & morali modo loquendo, admitti potest illa locutio, quatenus Deus statuit intuitu gratiae, ut sic collata, condonare simul peccata venialia, si ex parte hominis resistentiam non inueniat. Et quoad hoc etiam potest notari differentia inter peccata venialia, quae committuntur post gratiam obtentam, vel quibus gratia superuenit postquam commissa fuerunt, & transferunt, nam illa peccata, quae gratia superueniunt, nunquam remittuntur ratione gratiae praesistentis praecise spectatae, ut informantis, illa vero, quibus superuenit gratia, cum illa & quodammodo per illam ex institutione remittuntur.

tuntur, quia solus effectus formalis eius ad talem remissionem expectatur.

4. *Asperio.* Quinto addendum est, hanc remissionem peccati venialis secundum legem ordinariam non concedi sine actu peccatoris. Nam vel peccatum remittitur ex opere operantis, vel ex opere operato. In priori modo manifestum est, esse necessarium actum hominis, qui fit remissio, quemadmodum ipsum nomen operis operantis præ se fert. Et ratio est, quia tale peccatum non remittitur eo ipso, quod cessatur ab actuali opere, ergo expectatur ab homine, ut aliquid faciat, quo illius remissionem consequatur, & sit aliquo modo causa, vel conditio libera ad obtinendam talem remissionem necessariam. Et hoc ipsum etiam postulat congrua ratio diuine providentiæ, ut voluntaria offensio sine voluntaria etiam satisfactione, vel dispositione non remittatur. Et ita in hoc omnes conveniunt. Duo autem controuertuntur: vnum est, quis actus hominis requiratur ad talem remissionem obtinendam? Aliud est, in quo genere causæ actus ille expellat peccatum veniale, scilicet, an in genere causæ formalis physice expellentis culpam venialem, etiam habitualem, vel in genere dispositionis, aut meriti, seu satisfactionis? Sed has quæstiones late in citata disput. 11. tom. 4. & in 1. tom. disp. 4. sect. 11. tractavi, & ideo nunc solum dico resolutionem prioris quæstionis pendere à posteriori. In qua probabilis sententia, nullum actum hominis esse formam physice expellentem habitualem culpam peccati venialis, quia etiam si sit amor super omnia, vel contritio actualis, non habet cum habituali culpa veniali formalem oppositionem, ita ut intrinsece repugnet esse simul, etiam de potentia absoluta. Vnde in priori parte sentio, quando veniale peccatum remittitur simul cum mortali, & extra sacramentum, necessariam esse contritionem adeo perfectam extensivè (ut sic dicam) ut etiam venialia cōprehendat. Nam tunc necessaria est contritio, ut dispositio ad gratiam, & remissionem peccati mortalis, quia vero mortale peccatum potest sine veniali remitti, ideo ut veniale simul tollatur, necesse est, ut contritio, vel dilectio Dei super omnia ad venialia detestanda, seu cauenda extendatur, ut hoc modo fit etiam dispositio ad obtinendam venialium remissionem. Quando vero veniale peccatum solum remittitur, quia supponit hominem iustum, licet dilectio super omnia, vel contritio de peccato veniali sit certior dispositio ad eandem remissionem, nihilominus quia illa remissio obtineri potest per modum meriti, vel imperationis, aut satisfactionis condignæ, existimo etiam per alios actus obtineri posse, qui & voluntatem sufficienter auertant ab effectu venialis culpæ, & habeant sufficientem proportionem ad illum effectum promerendum, quia & potest esse actus, per quem homo mereatur, & se disponat ad illum feruorem charitatis, cui peccatum veniale opponeretur, & in ratione satisfactionis potest esse satis proportionatus, & æquiualens moraliter offensione, & in ordinationi peccati venialis, ut in dicta disputatione 11. late tractavi, & ostendi hanc esse doctrinam magis cōmunem Theologorum, & Augustino, ac decretis, & naturæ peccati venialis satis consentaneam.

5. *Remissio ex opere operato.* Præterea remissio peccati venialis, quæ fit ex opere operato, solum fit per sacramenta, vel etiam ex privilegio martyrij, quod ad sacramentum baptisimi reuocari solet. Vnde ad consequendam hoc modo hanc remissionem, necessarius in primis est ille actus, qui ex parte recipientis sacramentum, ad illius valorem necessarius est. Quia in homine adulto non fit valide sacramentum sine aliquo actu eius, nam voluntarie recipi debet, hunc autem, de quo tractamus, adultum esse, necessarium est, quia solus ille est capax venialis peccati, & remissionis eius, vnde consequenter est etiam necessarius actus, quo recipiens tale sacramentum, ad consequendum effectum gra-

tia eius, sufficienter disponatur: quia (ut diximus) sacramentum non remittit peccatum veniale, nisi conferendo gratiam; sacramentum autem non dat gratiam, nisi homini bene disposito, seu non ponenti obicem. Addendum vero ulterius est, ad recipiendam per sacramentum remissionem venialis peccati, non satis esse non ponere obicem gratiæ, sed etiam non ponere obicem eidem remissioni venialis culpæ, potest enim quis non ponere obicem gratiæ, & nihilominus actu venialiter peccare per leue mendacium, vel gloriam vanam, & tunc licet consequatur gratiam, non obtinebit remissionem talis peccati, quia repugnat illi: ut minimum ergo necessarium est, non habere tunc affectum ad veniale peccatum. Imo non satis est, iam cessasse ab actuali peccato veniali, sed ultra hoc necesse est, ut homo formaliter, vel saltem virtualiter detestetur peccata venialia commissa, ut per sacramentum illorum veniam consequatur.

Qualis autem actus ad hoc necessarius sit, in citata disputatione 12. sect. 1. late est disputatum, ex quo loco nunc supponimus, non semper esse necessariam contritionem talis peccati, nec talem dilectionem Dei super omnia, quæ illam virtutem includat, quia si talis actus esset necessarius, ille sufficeret, & ita sacramentum nihil suppleret, neque hic effectus daretur vniquam ex opere operato. Sufficeret ergo attritio eiusdem peccati cum sacramento, & in hoc iam nulla est controuersia: nam si sacramentum remittit peccatum mortale, quomodo non remittet multo magis veniale cum proportionata dispositione? Vnde multum probabile est, minorem etiam dispositionem sufficere, ut veniale peccatum ex opere operato per sacramentum remittatur; ita enim de martyrio sentit D. Thomas. 3. part. 87. artic. 1. ad 2. & est eadem ratio de baptismo, & fortasse etiam de aliquo alio sacramento, ut in dicta disputatione 11. declaravi. Obijcit vero quidam, quia sine gratia præueniente nemo liberatur ab aliqua miseria, ut docet Concilium Arausicum 2. canon. 14. ergo nec à peccato veniali, ergo ad remissionem venialis peccati per sacramentum obtinendam, necessarius est aliquis actus supernaturalis, qui sit ex gratia præueniente; ergo est necessaria attritio. Probatur hæc vltima consequentia, quia non potest esse actus supernaturalis ex gratia procedens minor, quam attritio. Propter quam rationem reputat arguens contrariam opinionem improbabilem. Sed loquitur sine fundamento, nam illa sententia est grauium auctorum, & valde pia, & consentanea rationi, & efficacæ sacramentorum, & meritorum Christi.

Neque obiectio est alicuius momenti. Negatur enim vltima consequentia, & ad probationem potest in primis negari assumptum, quia potest esse actus supernaturalis minor, quam attritio, potest enim ex gratia excitante displicere peccatum veniale commissum cum desiderio consequendi remissionem eius sine proposito absoluto non committendi simile peccatum veniale, quod propositum est necessarium ad attritionem iuxta doctrinam Concilij Tridentini sess. 14. cap. 4. & fortasse tale propositum efficax non est ita necessarium ad consequendam remissionem peccati venialis, sicut mortalis, sed satis esse poterit, non habere propositum committendi illud, aut habere displicentiam commissi cum desiderio, & petitione veniæ. Deinde licet darentur attritionem esse minimum actum ex præueniente gratia procedentem, nihilominus probatio non erit bona, quia poterit esse actus gratiæ perfectior attritione, & distinctus à contritione, & sufficiens ad remissionem venialis peccati, quæ satis est, & attritio non fit necessaria cum sacramento ad illum effectum, ut v.g. propositum nunquam mentiendi non est attritio de mendacio leui commissio, & potest esse sine illa, & fortasse perfectior illa, & sufficiens dispositio ad recipiendam per baptismum remissionem omnium mendaciorum venialium.

Veniale non remittitur in sacramento, nisi conferatur gratia.

6. Attritio cum sacramento remittitur veniale ad quod minor etiam dispositio sufficit.

Obiectio.

7.

Discrimine inter propositum de veniali, & mortali.

venialium, & similia exempla possunt facile excogitari, & in citato loco tacta sunt. Est ergo illa sententia pia, & probabilis, nunc tamen ad id, quod tendimus, non est nobis necessaria. Satis ergo est, quod peccatum veniale, quando per se, & solitarie dimittitur, possit aliquando auferri virtute sacramenti, cum attritione, vel aliquo actu, cum quo non dimitteretur absque sacramento.

8. *Covollariū.* Ex quo ulterius inferimus, quod licet de facto non remittatur peccatum veniale sine aliqua mutatione physica peccatoris, vel per actum, vel per infusionem habitus, seu augmentum eius, vel per utrumque simul, nihilominus de facto remitti per talem mutationem, vel formam, quæ ex natura rei, & sine peculiari institutione divina ad expellendum peccatum veniale non sufficeret. Probatum aperte in ea remissione venialis peccati, quæ sacramento tribuitur ex opere operato, ibi enim actus peccatoris, qui cum sacramento concurrat, supponitur insufficiens per se ad expellendum peccatum, siue ille sit attritio, & multi volunt, siue alius actus supernaturalis, qui, licet attritio non sit, acceptetur ut sufficiens dispositio cum sacramento; ergo illa mutatio, & terminus eius per se non est forma expellens peccatum veniale. At vero per sacramentum in eo casu solum fit mutatio physica quoad augmentum gratiæ, quia supponimus, peccatum veniale per se remitti, ac subinde personam accedere iustam ad sacramentum; augmentum autem gratiæ non est forma per se expellens peccatum veniale, potest enim simul esse cum gratia multo magis aucta, & perfecta; ergo in tota illa mutatione physica nihil est, quod per se, & intrinsece excludat, sed necessarium est, ut gratuita Dei remissio, & condonatio accedat.

9. *Dubium de potentia absoluta.* Hinc ergo fit transitus ad dubium de potentia absoluta, an scilicet, possit Deus remittere veniale peccatum sine alterutra istarum mutationum, vel etiam sine utraque, atque adeo sine inherente gratia per solam extrinsecam condonationem. Aliqui enim moderni, ne hoc ultimum admittant, negant etiam primum, dicuntque aliqua notanda. Primum est, non posse Deum tollere peccatum veniale per solam infusionem habitualis gratiæ, vel quodcumque augmentum eius sine actu hominis retractantis peccatum veniale. Ratio est, quia macula peccati venialis, & gratia habitualis quantumcumque aucta non opponuntur formaliter, nec sunt impossibiles, sed possunt esse simul, quia peccatum veniale nec expellit, nec minuit gratiam, & eadem ratione gratia, & augmentum eius per se non excludit maculam venialis peccati, cum non consistat in privatione gratiæ, vel alicuius gradus eius, sed in morali auersione, vel conuersione ex actuali peccato relicta; ergo sola mutatio habitualis sine aliqua actuali non potest sufficere ad veniale peccatum expellendum. Secundum est, licet, possit Deus remittere peccatum veniale sine perfecta conuersione voluntatis ad Deum per contritionem, vel dilectionem super omnia, non tamen posse id facere per solam attritionem; idemque est de quocumque alio actu per se sufficiente ad eandem remissionem, sed necessarium esse, ut cum tali actu coniungatur aliqua habitualis gratia ad illum effectum specialiter ordinata. Ratio est, quia cum actualis illa mutatio non excludat venialem culpam, si cum illa sola absque alia gratia tolleretur, iam per solam extrinsecam condonationem remitteretur, quod putant impossibile.

10. *Pergunt moderni in sua opinione.* Tertio nihilominus concedunt, posse Deum remittere peccatum veniale cum actu imperfecto, & de se insufficiente, suppleto illam imperfectionem per aliquam internam, & inherenter perfectionem gratiæ habitualis, nam ad hoc asserendum ex efficacia sacramentorum cogitur. Quod si infisteret, quia gratia data per sacramentum non magis repugnat macula peccati venialis, quam illa, quæ sine sacramento

datur. Respondent satis esse, quod per sacramentum datur à Deo intuitu dispositionis imperfectæ, & ut coniungatur cum illa ad tollendum peccatum veniale. Nam licet inde nullus modus realis gratiæ accrescat sed tantum respectus rationis, ille coniunctus cum aliquali dispositione peccatoris sufficiens iudicatur. Quia cum macula peccati venialis sit respectus rationis, non est mirum, quod per gratiam cum solo respectu rationis tolli possit. Quarto nihilominus addunt, veniale peccatum non remitti, etiam de potentia absoluta, per solam condonationem extrinsecam, tum quia illa non esset vera ablatio peccati, sed tectio, vel non imputatio, tum etiam quia alias nulla esset macula peccati venialis, nec dignitas poenæ, sed sola destinatio ad illam ex Dei voluntate, quæ sunt absurda: nam consequenter idem nunc esset dicendum de remissione peccati venialis, quæ ex opere operato in sacramento fit.

Hæc autem sententia aliqua continet falsa, & alia, quæ inter se non bene coherant, ideoque non improbare parum confirmant ea, quæ de remissione peccati habemus diximus. Primum ergo dictum huius sententiæ incredibile nobis videtur, & parum consonum eiusdem auctoris doctrinæ. Nam Deus de absoluta potentia per infusionem gratiæ habitualis potest remittere peccatum mortale sine actu peccatoris; ergo multo melius, & facilius poterit per solam gratiam habitualement, seu ad infusionem eius remittere veniale peccatum. Antecedens supra probatum est, & ab eodem auctore conceditur. Consequentia vero probatur, quia per se videtur incredibile, difficiliorem esse remissionem peccati venialis, quam mortalis. Respondent assignando discrimen, quia gratia est incompossibilis cum peccato mortali, non tamen cum veniali. Sed contra hoc est primo, quia si intelligatur de incompossibilitate in ordine ad potentiam absolutam, falsum assumitur, & eodem exemplo remissionis venialis peccati efficaciter improbat potest, ut statim dicam. Secundo in isto, quia etiam peccatum veniale non est impossibile cum attritione, & habitu gratiæ, vel eius augmento simul sumptis: nam si quis habens tantam gratiam, quanta alteri datur per sacramentum, & in peccato veniale existens, illius solam attritionem habeat, & sacramentum non recipiat, manebit in peccato veniali; ergo peccatum veniale non est impossibile simpliciter cum attritione simul, & nihilominus per gratiam datam attritio per sacramentum Deus excludit veniale peccatum, idemque facere posset dando illi gratiam sine sacramento, quæ omnia ille auctor concedit; ergo eadem ratione poterit Deus peccatum veniale excludere per solam gratiam, vel gratiæ augmentum.

Respondent, licet gratia ex natura sua non sit incompossibilis cum peccato veniali, nihilominus gratiam eandem infusam cum relatione rationis ad dispositionem attritionis, cuius intuitu datur, esse gratiam reconciliationis, & impossibilem cum peccato veniali. Sed per hæc verba, si penitus inspiciantur, prædicta & euoluuntur, nihil aliud dicitur, nisi per gratiam solam, & physice spectatam, etiam cum attritione non excludi peccatum veniale, per gratiam vero datam ex intentione Dei volentis remittere peccatum veniale, & illud omnino tollere, nec fieri posse, ut gratia sic data maneat, quia fieri non potest, ut intentio Dei frustreretur, hoc autem in re non est diuersum ab eo, quod nos docemus, & sine causa id admittitur in gratia cum attritione, & negatur esse possibile cum sola gratia. Quod patet, quia ille respectus rationis, qui consideratur in gratia data per sacramentum, non fundatur, nisi in aliquo actu voluntatis Dei, instituentis, & ordinantis, ut per talem gratiam expellatur peccatum veniale. Per hanc autem ordinationem & voluntatem non fit, ut gratia ipsa physico modo expellat peccatum veniale, aut in sua entitate habeat nouam repugnantiam cum illo, ut supra probauimus, & videtur

Remissio autem venialis non est ita connaturalis gratiae habituali prae se sumpta, & absque actu, & ideo quando conceditur, est mere gratuita condonatio, vel miraculosa, vel ex speciali privilegio: & est converso quando ab illa separatur, id est, quando gratia datur sine remissione peccati venialis, non est miraculum, sed ordinaria providentia.

16. Hinc ulterius falsum etiam censemus secundum dictum illius sententiae, nimirum, non posse Deum etiam de potentia absoluta per solam attritionem, vel cum sola illa peccatum veniale remittere. Contrarium enim verum esse credimus. Sed ut sine aequivocatione sumatur distinguemus illam particulam, *solum*, potest enim opponi solum ad excludendam perfectionem contritionis, non vero confortium gratiae habitualis. Et ibi non sumitur in hoc sensu, nam omnes in hoc convenimus, posse Deum remittere peccatum veniale per attritionem gratia habituali formatam, non solum de potentia absoluta, sed etiam de ordinata, saltem per sacramenta, solum nos addimus, etiam extra sacramenta id facere. In quo obiter advertimus, gratiam habitualement duobus modis posse coniungi cum attritione, vno modo consequenter tantum, id est, quod attritio antecedit vel tempore, vel saltem natura, & sequatur gratia prima informans, & delens peccata venialia, & hic modus contingit solum per sacramenta quia cum sola attritione non potest prima gratia, nisi per sacramenta, obtineri, sub illis baptismum sanguinis comprehendendo, & de potentia ordinata loquendo: nam de absoluta facile posset Deus idem sine sacramento facere, ut omnes fatentur, & est per se notum. Alio modo potest gratia habitualis coniungi attritioni, antecedendo in subiecto, & producendo illam, ita ut attritio statim in primo signo naturae sit forma, & viua, & tunc etiam sine sacramento per se, ac semper habet aliquem gradum gratiae consequentem, quia talis attritio est meritoria augmenti gratiae de condigno, quod augmentum statim dari credimus. Per illam ergo gratiam utroque modo coniunctam attritioni optime potest, etiam secundum legem ordinariam, remitti peccatum veniale, quia gratia, ut antecedit, reddit attritionem satisfactoriam, ac subinde meritoriam de condigno talis remissionis; ut vero aliquis gradus gratiae subsequitur ad illam attritionem, per illam expellitur veniale peccatum, quia ex merito talis actus cum illa habitudine, ac relatione à Deo funditur, ut pie credimus propter rationem superius datam.

17. Alio modo sumitur particula, *solum*, ad excludendam coniunctionem gratiae habitualis, quod duobus item modis potest intelligi. Primo ut particula illa excludat confortium gratiae, tam antecedentis, quam consequentis. Et in hoc sensu certa erit illa secunda assertio, de qua tractamus, si solum de potentia ordinata intelligeretur, quia in eo sensu non datur attritio sola, id est, separata ab habitu gratiae, nisi in eo, qui est in peccato mortali, quia non datur status medius per carentiam gratiae, & peccati mortalis; at vero peccatum veniale non remittitur sine mortali, nec mortale sine infusione gratiae; ergo nec veniale potest cum sola attritione remitti, si gratia non infundatur. Imo in hoc sensu est etiam hoc probabile de potentia absoluta; pendet autem ex illa quaestione, an possit vnum peccatum sine alio remitti, quam hic disputare nolo, sed in dictum locum terti quartum in tertiam partem illam remittere, ubi illam disputavi. Posset item Deus constituere hominem in statu medio sine gratia, & peccato mortali, & in illo, si venialiter peccaret, haberet locum dicta secunda assertio iuxta mentem illius auctoris. Nos autem credimus, quod licet in tali statu contritio futura esset maxime proportionata dispositio ad obtinendam remissionem peccati venialis, ut per se clarum videtur, nihilominus potuisse Deum per solam attritionem

illud remittere sine habitualis gratiae infusione. Probatur primo, quia illud peccatum non includit privationem gratiae; ergo in hac parte non esset necessaria infusio gratiae ad illius remissionem: aliunde vero Deus potest remittere culpam, & offensam cum minori dispositione, vel interna renovatione, quam sit necessaria ex natura rei; ergo etiam tunc posset id facere. Secundo probatur, quia nulla in hoc ostenditur repugnantia: ratio enim, quae pro illa sententia inducitur, non sibi constat, alioquin probaret, non posse peccatum veniale remitti per attritionem simul cum gratia, quod falsum est. Et sequela patet, quia etiam non est simpliciter impossibile peccatum veniale cum attritione simul, & gratia. Quod si dicatur posse Deum ordinare gratiam intuitu attritionis ad remissionem peccati, replicatur, quia etiam potest ordinare ipsam attritionem, seu dare auxilium ad illam intuitu remittendi peccatum per illam: nulla enim est maior repugnancia, in priori puncto fere in simili forma rationatum est. Unde inconueniens, quod inferatur de remissione per extrinsecam condonationem, nunc distinguere possumus, nam vel sensus illationis est, quod per solam extrinsecam condonationem remittatur peccatum, & hoc non sequitur, quidquid sit de qualitate consequentis. Vel est sensus, quod non remittatur peccatum veniale sine illa condonatione, sed per quandam internam renovationem de se minus sufficientem, communiter habentem adiunctam gratuitam Dei remissionem, quod in op. & sic credimus sequelam, putamusque necessarium esse consequens admittendum ab arguente, ut in numeris prioris puncto late deductum est.

Alio tandem modo possumus loqui de sola attritione viua, & formata, ac proinde coniuncta gratiae, tanquam principio, à quo manat, nullam tamen habentem consequenter infusionem gratiae habitualis, seu alicuius gradus eius. Hic enim casus, & de potentia absoluta facilis est, & secundum aliquas opiniones etiam nunc aliquando contingit, ut si verum est, non omnem actum bonum, etiam supernaturalem, esse meritorium de condigno, nisi à charitate impetretur, vel si propter actum remissum non datur illam augmentum gratiae, licet sit meritorius eius. Igitur etiam pro hoc casu videtur iudicari impossibile iuxta illam secundam assertionem, remitti peccatum per solam attritionem, quia gratia, quae supponitur ad attritionem, non fuit data intuitu attritionis, nec sub relatione ad peccatum veniale excludendum, & ideo non potest esse forma expellens illud, ne habet impossibilitatem cum illo, etiam adiuncta attritione, ac proinde si non addatur interna renovatio per aliquam maiorem gratiam, non poterit peccatum veniale expelli. Sed oppositum censo verum esse in illo casu, sequiturque manifeste ex dictis: tum quia, et etiam si Deus non ordinaverit illam antecedentem gratiam ad peccati venialis remissionem, potuit ordinare ad illam effectum attritionem à tali gratia procedentem, quod satis est: tum etiam quia, licet Deus non ordinaverit illam gratiam, tanquam formam expellentem peccatum, potuit illam ordinare, ut principium attritionis, quae mediata expelleret peccatum, vel recte potuit illam ordinare, ut, licet sola non haberet impossibilitatem cum peccato veniali, adueniente attritione, simul cum illa expelleret illud, iamque haberet impossibilitatem cum illo. Tum denique quia illa attritio formata secundum veram sententiam est meritoria de condigno, unde licet fingamus non ita mereri gradum gratiae, ita ut statim detur, nihilominus potest esse meritoria remissionis venialis peccati, ita ut statim fiat, nulla est enim in hoc repugnancia. Immo et probabilius sit, statim dari augmentum gratiae, non constare illud augmentum concurrere aliquo modo ad remissionem venialis peccati, sed fortasse probabilius est verumque effectum simul, & tantum concomitantem dari cum subordinatione, ita ut remissio venialis

Habitualis gratia duobus modis coniungitur attritioni.

Veniale quando non possit per solam attritionem remitti.

Possitne vnum peccatum sine alio remitti.

Resolutio.

venialis peccati sit quasi annexa augmento gratiae, quod quidem illi auctores significant, quando hac remissione per sacramentum fit, idem vero posset facile intelligi etiam extra sacramentum, tamen licet admittamus de lege illam subordinationem, nihilominus probabile non est, esse necessariam de potentia absoluta, & ideo sicut potest Deus vtrumque effectum conferre homini iusto per solam attritionem siue cum sacramento, siue absque illo, ita posset conferre solam remissionem peccati venialis sine augmento gratiae, nam ex illa separatione nulla sequitur repugnantia, vt ostensum est. His ergo modis potest per solam attritionem hac remissio fieri. Immerito ergo in illa secunda assertione hoc dicitur impossibile.

De tertia assertione illius opinionis nihil est, quod dicamus, verissima enim est, destruit tamē duas priores, vt satis ostensum est. Et consequenter etiam non consonat cum quarta assertione, quam proinde nos etiam non admittimus, putamus enim posse Deum veniale peccatum remittere, sine physica mutatione peccatoris. Imo hinc confirmamus similem resolutionem supra datam de peccato mortali. Nam in peccato veniali ex his, quae de facto conceduntur videtur id necessario sequi multo magis, quam in peccato mortali. Nam peccatum mortale de facto nunquam remittitur sine infusione alicuius formae naturae suae incompossibilis cum ipso peccato mortali, & ideo ex effectibus non possumus tanta probabilitate colligere, an possit peccatum mortale de potentia absoluta remitti sine tali forma, vel omnino sine tali mutatione physica. At vero peccatum veniale de facto remittitur sine forma naturae suae incompossibili cum illo, vtique per gratiam, & attritionem, quae figuratim, & simul sunt naturae suae cōpossibiles cum peccato veniali. Et ideo magna probabilitate hinc colligimus, posse Deū solum facere, quod cū illis formis facere pōt, tūq̃a sicut illae formae sūt de se insufficientes, ita nō sunt essentialiter necessariae, tum etiā quia, facta tota illa mutatione physica, ad hoc peccatum veniale integrum perseverat, nisi Deus velit illud remittere, ac proinde voluntas Dei erit ad hoc sufficiens, si velit sola id facere: tum denique quia sicut supra argumētabar, posse Deum facere cum sola gratia, vel cum sola attritione, quod potest facere cum vtriusq̃ simul, quia sicut vnaqueque per se est insufficientis forma, ita & vtraque simul, ideoque non est difficilius Deo vincere per pauca, quam per multa, ita nunc argumētamur, sicut Deus potest remittere peccatum veniale cum vna mutatione physica de se insufficiente, ita etiam posse illud remittere sine aliqua tali mutatione quia quando causa secunda talis est, non est difficilius Deo sine illa, quam cum illa facere, quod vult.

Neque hinc sequitur quod inferebatur, illam non esse veram ablationem peccati venialis, sed occultationem, aut non imputationem, quia peccatum veniale manens habitualiter non est quid physicum, sed morale, & ideo, vt vere tollatur, & penitus destruat, non est necessaria mutatio realis, & physica, sed moralis remissio per voluntatem Dei efficacem sufficit. Nam etiam ille auctor dicit sufficere relationem rationis additam gratiae, vt vere, & radicitus expellat peccatum veniale, quod sine illa relatione expellere non posset, quia peccatum veniale in relatione rationis consistit, vt ipsi aiunt, ergo eadem relatione actus diuinae voluntatis, ex quo in personam hominis talis relatio rationis resultat, sufficit, vt illum vere liberum, & immunem ab omni macula, & offensa veniali relinquat. Vnde etiam non sequitur, quod secundo inferebatur, per talem remissionem non tolli dignitatem poenae, sed tantum non dari poenam: falsum enim hoc est, quia longe aliud est remittere debitum, & aliud non exigere, remissio n. tollit obligationem, quae per carentiam exactionis non tollitur. Et inter homines si iudex qui non potest poenā remittere, dissimulat, & poenas non inferat, non tol-

pars 2.

lit a reo dignitatem poenae, nec vere illum absoluit: at vero si Rex, qui potest poenam remittere, illa non vatur, & simpliciter reum absoluit, eo ipso tollit non solum poenam, sed etiam reatum poenae, ita vt ille homo iam non maneat dignus poena, nec possit iuste puniri, multo ergo magis Deus, si remittat omnino peccatum, eo ipso facit, vt homo iam non sit dignus poena, quia re vera iam non posset iuste puniri, cum debitor non sit.

CAPVT XXV.

Vtrum iustificatio sit maximum, & miraculosum opus Dei.

DVas quaestiones in hoc titulo comprehendimus, quas tractauit D. Thomas in hac materia aet. q. 113. art. 9. & 10. & ideo ad illius complementum pauca in illorum articulo expostionem hic adicere visum est: Prior quaestio est de gradu excellentiae, & perfectionis, quem inter opera Dei habet iustificatio, ad quam explicandam necesse est comparare opus iustificationis ad alia opera Dei, tres autem sunt ordines operum Dei, scilicet, naturae, gratiae, & vniōis hypostaticae, atque ita possunt plures comparationes fieri. Prima est inter iustificationem, & opera pertinentia ad ordinem naturalem. Ad quā comparationem sub disunctione respondet D. Thomas. Nam possunt haec opera comparari vel in modo faciendi, vel in re facta. Et ex parte modi ait D. Thomas, opus naturae esse maius ipsa iustificatione: ac ex parte ipsarum rerum, quae in vtroque ordine nunt, dicit, iustificationem esse maius opus toto opere naturae, etiam si ad creationem coeli, & terrae comparatio fiat, & in eam sententiam inducit Aug. tract. 72. in Ioan. De hac vero posteriori parte diximus sufficienter in lib. precedenti ca. 13. in solutionibus argumentorum, neque hicaliquid addendum occurrit.

Circa priorem vero partem in primis aduerto intelligendam esse de modo physico realis productionis, qui in ordine ad nudam omnipotentiam consideratur: nam potest etiam fieri comparatio in moralis modo, qui in ordine ad virtutem iustitiae, vel misericordiae spectari potest, & de hoc nihil dixit D. Thomas, statim vero pauca dicemus. Secundo aduerto comparationem esse intelligendam tantum ex genere. Ratio enim redditur, quia opus naturae includit creationem, quae in modo agendi est maximum opus, quia est productio ex nihilo, quod non inuenitur in tota latitudine operum gratiae: semper enim fit ex praesupposito subiecto. Et ita fit comparatio ex genere, id est, comparando supremum modum operandi in ordine naturae, vel gratiae. Et in hoc tacite innuat D. Tho. gratiam non produci per creationem, quod verissimum est, vt in sequenti lib. dicemus. At vero si comparatio fiat inter singulos modos productionum vtriusque ordinis, sic iustificatio excedit sine dubio omnia opera naturae, excepta creatione. Nam inter modos operandi ex praesupposito subiecto, multo diuini, & altior est productio gratiae, quam omnis productio rerum naturalium, etiam quoad modum, tū quia proxime accedit ad creationem, tum etiam quia non fit ex potentia naturali, sed obedientiali subiecti. Quae posterior ratio adeo praemittitur, vt possit non immerito dubitari de priori comparatione, & praerogatione creationis. Quia licet creatio in hoc excedat, quod fit ab efficiēti sine adminiculo subiecti, quod non habet gratiae productio, nihilominus non videtur esse minoris potentiae operari in subiecto, & ex subiecto ultra naturalem capacitatem eius. Hoc autem non obstat semper in creatione inuenitur aliquid superet gratiam, quia, vtrumque subiectum concurrat semper aliquo modo adiuuat, & forma, quae in illo fit, non fit per se primo, in quantum ens, sed vt tale ens, quia iam supponit in subiecto rationem entis. Alio vero modo

Q

com-